ПАСПОРТ

об'єкта культурної спадщини

"Місто Володимира" -
дитинець стародавнього Києва з фундаментами Десятинної церкви

(найменування об'єкта)

Вид	Тип	категорія пам'ятки
Археологія	Комплекс	Національного значення

1. Дата утворення об'єкта:

V – IX ст. н.е., X – перша половина XIII ст.

2. Місцезнаходження об'єкта:

м. Київ, Шевченківський район, Старокиївська гора у межах її плато між вулицями Великою Житомирською, Михайлівською площею, Андріївським узвозом та схилами Старокиївської гори.

3. Охоронний № пам'ятки:

260010-Н (комплекс та фундаменти Десятинної церкви - за Постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2009 р. № 928),
260012-Н (фундаменти і залишки стін ротонди - за Постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2009 р. № 928),
260013-Н (фундаменти церкви Федорівського монастиря - за Постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2009 р. № 928),
664-Кв (палац X ст. - за Наказом Мінкультури від 21.10.11 № 912/0/16-11).

4. Дати і № документів, відповідно до яких об'єкт узято на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

1) Постанова Ради Міністрів УРСР від 21 липня 1965 р. № 711, республіканське значення (окремі складові);
2) Рішення виконкому Київської міської Ради народних депутатів від 27 січня 1970 р. № 159, республіканське значення (окремі складові);
3) Постанова Ради Міністрів УРСР від 18 травня 1987 р. № 183, державний заповідник (територія заповідника "Стародавній Київ");
4) Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 17 листопада 1987 р. № 1112, місцеве значення (окремі складові);
5) Рішення виконкому Київської міської Ради народних депутатів від 10 жовтня 1988 р. № 976, місцеве значення (окремі складові);
6) Постанова Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2009 р. № 928, національного значення (комплекс та окремі складові).
7) Наказ Міністерства культури України від 21 жовтня 2011 р. № 912/0/16-11, місцевого значення (окремі складові).

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Охоронну дошку з бронзи на мармуровому постаменті встановлено на території

садиби Національного музею історії України (вул. Володимирська, 2). Аналогічні охоронні дошки є на окремих складових комплексу – фундаментах палаців X ст. та фундаментах церкви Федорівського монастиря).

6. Власник:

Територія пам'ятки перебуває у державній і комунальній власності, окремі будинки на території пам'ятки перебувають у приватній власності.

7. Користувач:

Територія пам'ятки використовується під забудову житловими та громадськими спорудами. Список користувачів не складено.

8. Охоронний договір:

Охоронні договори не укладено.

9. Функціональне використання:

сучасне	первісне	інші (протягом часу існування об'єкта)
Міська забудова, частково музеєфіковані трасуванням ділянки.	Укріплене поселення, давньоруське місто.	Фортеця, міська забудова.

10. Історичні дані про об'єкт:

Заселення території Старокиївської гори відбулося у енеолітичну добу, коли на цьому місці виникло поселення носіїв трипільської культури (окремі знахідки цієї доби були відкриті під час розкопок пізніших нашарувань). На рубежі н.е. тут існувало поселення та могильник зарубинецької культури, яке фрагментарно збереглося у південній частині садиби по вул.. Володимирській, 2. Натомість сталий розвиток цієї території як слов'янського поселення розпочався лише у V-VI ст. н.е.

Зрештою, "Місто Володимира" – умовна назва дитинця стародавнього Києва IX - поч. XIII ст., збудованого за часів князя Володимира Святославича на залишках більш давнього поселення зарубинецької культури та ранньослов'янського городища, що розташовувалось в північно-західній частині Старокиївської гори (ототожнюється за літописними та археологічними джерелами з "Градом Кия" V-VI ст., від якого зберігся спланований пізніше рів). Територія за межами первинного городища була зайнята дружинним курганним могильником VIII-X ст.., який у другій половині X ст. почав забудовуватись у зв'язку з розширенням початкового дитинця. Частина поховань була знищена пізнішою забудовою, але значна їх кількість була виявлена розкопками XIX-XX ст.

Укріплення міста в кінці IX - на поч. XI ст. будувались, головним чином, в природних межах Старокиївської гори. На її схилах збереглися ескарпи, пов'язані з будівництвом земляних укріплень у давньоруський та пізньосередньовічний часи. Укріплення мали три в'їзні брами – головну Софійську, південну (з боку Михайлівського монастиря) та північну (над Андріївським узвозом).

Композиційним центром "Міста Володимира" була Десятинна церква (989-996 рр.). Навколо неї розміщувались князівські палаци, боярські та монастирські садиби. Князівський двір в XI - першій пол. XIII ст. займав майже всю південно-східну частину дитинця. Тут же було виявлено язичницьке капище X ст. і палац-ротонду XII-XIII ст. Крім князівських палаців, на території дитинця розміщувались церковні та монастирські двори, родові боярські садиби, які були огороджені вздовж вулиць дерев'яними парканами, утворюючи садибне планування дитинця. В XI-XIII ст. на території "Міста Володимира" були споруджені Василівська та Здвиженська церкви,

Андріївський (Янчин) та Федорівський (Вотч) монастирі.

На території великих феодальних садиб розміщувались, між іншим, ремісничі майстерні та житла ремісників і обслуги. Знахідки численних скарбів ювелірних виробів з коштовних металів, предметів з кістки, скла, виробів ковальського виробництва свідчать про високий рівень розвитку місцевих ремесел.

Дитинець стародавнього Києва дуже постраждав під час штурму міста військом хана Батия наприкінці 1240 р. Тоді були знищені Десятинна церква та Софійська брама, через яку нападники увірвалися в "Місто Володимира", а також - пошкоджено більшість монументальних споруд дитинця. З цього часу населення Старокиївської гори значно зменшилось, що пов'язано з перенесенням адміністративного центру міста на Поділ та Замкову гору, хоча деякі храми та палаци згодом були відремонтовані і продовжували функціонувати ще у другій половині XIII ст.

Після приєднання України до Росії у другій половині XVII ст. старі вали "Міста Володимира" були реконструйовані і перетворилися на укріплення Старокиївської фортеці. Тоді ж у місті виникли численні підземні споруди господарського та фортифікаційного призначення.

З XVIII ст. на території колишнього дитинця почала формуватися сучасна міська забудова, через що нині територія пам'ятки щільно забудована житловими спорудами XIX-XX ст., хоча за трасами вулиць й зберегла в цілому планування "Міста Володимира".

Протягом XIX-XX ст. на території пам'ятки неодноразово провадились археологічні розкопки: досліджувались окремі ділянки стародавнього міста, фундаменти монументальних споруд давньоруського часу, залишки фортечних укріплень. Всього дослідженнями було охоплено не більше 20-25 % від загальної площі пам'ятки. Матеріали цих досліджень зберігаються у фондах Інституту археології НАН України, а також – у збірках музеїв Києва, Москви та Петербургу.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль в навколишньому середовищі	Городище розташовано на Старокиївській горі - мисовидному виступі київського плато, обмеженому береговими схилами р. Дніпро, улоговиною Боричева узвоза та яром Гончари-Кожум'яки. Є домінантним в оточуючому ландшафті. Планувальна структура пам'ятки є основою сучасної вуличної системи міста. З північного заходу пам'ятка межує з пам'яткою містобудування місцевого значення "Андріївський узвіз з Замковою горою", з заходу – з пам'яткою археології місцевого значення "Культурний шар урочищ Гончарі-Кожум'яки", з півдня та сходу – з пам'яткою археології національного значення "Місто Ярослава", з північного сходу – з пам'яткою археології національного значення "Ремісничий район стародавнього Києва – культурний шар "Міста Ізяслава-Святополка".
Ландшафт	Пам'ятка займає поверхню та схили гірського плато з горизонтальною пласкою верхівкою, оточене з північного заходу, півночі та півдня глибокими ярами, а з північного сходу та сходу обмежене схилами р. Дніпро. На території присутні насадження у вигляді окремих листяних дерев та скверів у подвір'ях міських садиб, а також густі зарості дерев та кущів на схилах Старокиївської гори.
Опис об'єкта	Пам'ятка являє собою залишки городища – укріпленого дитинця стародавнього міста. Територія пам'ятки охоплює площу близько 25 га. Вона зумовлюється зоною поширення

	культурного шару та залишками земляних укріплень вздовж вул. Велика Житомирська. Глибина залягання культурного шару, що має складну стратиграфію, становить 1,5-3,5 м. На території пам'ятки розташовані фундаменти багатьох давньоруських монументальних споруд, а також решткі стародавньої міської забудови та більш давніх об'єктів - поселення зарубинецької культури, ранньослов'янського городища та курганного могильника IX-X ст.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Культурний шар та фундаменти будівель давньоруського часу частково пошкоджені та частково (на 20-25 %) знищені земляними роботами та будівлями пізніших епох (дисгармонійні порушення). Розкопані під час археологічних досліджень об'єкти в більшості законсервовані засипками. Земляні укріплення Міста Володимира здебільшого втрачено. Лишилися лише фрагменти підошв валів вздовж краю схилу Старокиївської гори, а також ескарпи на схилі.
Наявність творів мистецтва та їх опис	Залишки стародавніх фресок та мозаїк, що зберігаються у фрагментованому стані в археологічних культурних шарах. Крім того, на території пам'ятки розташовується шедевр архітектури та монументального мистецтва – Андріївська церква XVIII ст.., яка не є складовою комплексу, оскільки має іншу видову приналежність, формуючи зокрема містобудівний ансамбль Андріївського узвозу.
Опис території об'єкта	Територія пам'ятки досить щільно забудована 4-х – 7-ми поверховими будинками XIX-XXI ст. Незабудованими лишаються лише садиба Національного музею історії України (вул. Володимирська, 2) та окремі внутрішні подвір'я будинків по вулицях Десятинній, Володимирській та Великій Житомирській, а також Десятинному провулку. Практично позбавлені забудови також заліснені схили Старокиївської гори.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Оцінка технічного стану пам'ятки не проводилась. В цілому, пам'ятка значно пошкоджена забудовою XIX-XXI ст.: підвальні приміщення, інженерні комунікації тощо. По краях схилів Старокиївської гори та на терасах схилів культурний шар частково втрачено через зсувні процеси.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Територією пам'ятки прокладено численні магістралі інженерних комунікацій – водогін, побутова і зливова каналізація, теплові та кабельні мережі, мережі газопостачання та електрозв'язку, глибинні та поверхневі штольні дренажу. На схилах подекуди обладнано протизсувні підпірні стіни та лотки збору поверхневого водостоку.
Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	Майнова цінність не визначена.

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

1. Поселення та могильник зарубинецької культури. Датування: II ст. до н.е. – I ст. н.е. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 10 тис. кв. м. Дата і авторство дослідження: 1907-08 рр. (Хвойка В.В.), 1913-14 (Мілєєв Д.В.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від

17.11.1987 № 1112. Сучасний стан: частково пошкоджено пізнішими нашаруваннями та забудовою.

2. Культурний шар городища Кия. Датування: V-VIII ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 20 тис. кв. м. Дата і авторство дослідження: 1907-08 (Хвойка В.В.), 1971 р. (Толочко П.П., Гончаров В.К.), 1982 р. (Харламов В.О.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та реконструктивно позначено на місцевості (реконструйовано вали та ділянку рову).

3. Язичницьке капище. Датування: VII-X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 25 кв. м (5 х 5 м). Дата і авторство дослідження: 1908 р. (Хвойка В.В.), 1937 р. (Мовчанівський Ф.М.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 17.11.1987 № 1112. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та реконструйовано на місцевості.

4. Культурний шар "Міста Володимира" – дитинця стародавнього Києва. Датування: IX-XIII ст. Місцезнаходження: Старокиївська гора. Площа: близько 10 га. Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: частково пошкоджено міською забудовою.

5. Фундаменти Софійських (Батиєвих) воріт. Датування: X-XIII ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 11, проїзна частина вулиці. Площа: 100 кв. м (10 х 10 м). Дата і авторство дослідження: 1893 р. (Петров М.І.), 1913 р. (Степанович В.А.), 1935, 1940 рр. (Самойловський І.М.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та реконструктивно позначено на місцевості.

6. Язичницьке капище. Датування: X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 3. Площа: 300 кв. м (15 х 20 м). Дата і авторство дослідження: 1975 р. (Толочко П.П., Боровський Я.Є., Харламов В.О.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976.
Сучасний стан: пам'ятку законсервовано.

7. Фундаменти Десятинної церкви. Датування: кінець X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 1110 кв. м (37 х 30 м). Дата і авторство дослідження: 1824 р. (Лохвицький К.А.), 1826 р. (Єфимов Н.Є.), 1908-14 рр. (Мілєєва Д.В.), 1938-39 рр. (Каргер М.К.), 2004-12 рр. (Івакін Г.Ю., Козюба В.К.). Національного значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 928, охоронний № 260010-Н. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано ґрунтовою засипкою.

8. Фундаменти Західного палацу. Датування: X ст. Місцезнаходження: пров. Десятинний, 7. Площа: 1200 кв. м (60 х 20 м). Дата і авторство дослідження: 1914 р. (Вельмін С.П.), 1982 р. (Харламов В.О.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та частково реконструктивно позначено на місцевості.

9. Фундаменти Південного палацу. Датування: X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 540 кв. м (45 х 12 м). Дата і авторство дослідження: 1868 р. (Горюнов П.В.), 1911 р. (Мілєєв Д.В.), 1914 р. (Вельмін С.П.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та частково реконструктивно позначено на місцевості.

10. Фундаменти палацу "княгині Ольги". Датування: X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 400 кв. м (20 х 20 м). Дата і авторство дослідження: 1970 р. (Толочко П.П., Гончаров В.К.), 1981-82 рр. (Харламов В.О.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та реконструктивно

позначено на місцевості.

11. Фундаменти палацу (літописного "терема поза містом"). Датування: X ст. Місцезнаходження: Андріївський узвіз, 38. Площа: 450 кв. м (30 х 15 м). Дата і авторство дослідження: 1907-08 рр. (Хвойка В.В.), 1936 р. (Мовчановський Ф.М.), 1965-66 рр. (Толочко П.П.). Місцевого значення: Наказ Мінкультури від 21.10.11 № 912/0/16-11, охоронний № 664-Кв. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та частково реконструктивно позначено на місцевості.

12. Печі для випалювання плінфи. Датування: X ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 2. Площа: 400 кв. м (20 х 20 м). Дата і авторство дослідження: 1936 р. (Мовчановський Ф.М.), 1974 р. (Кілієвич С.Р.). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано.

13. Фундаменти церкви Федорівського монастиря. Датування: перша половина XII ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 7-9. Площа: 750 кв. м (30 х 25 м). Дата і авторство дослідження: 1983-85 рр. (Харламов В.О., Кілієвич С.Р., Боровський Я.Є.). Національного значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 928, охоронний № 260013-Н. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано та реконструктивно позначено на місцевості.

14. Фундаменти церкви св. Василія (Трьохсвятительська). Датування: друга половина XII ст. Місцезнаходження: вул. Десятинна, 2. Площа: 500 кв. м (25 х 20 м). Місцевого значення: Рішення виконавчого комітету Київської міськради народних депутатів від 10.10.1988 № 976. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано, часткова зруйнована будівлею Міністерства іноземних справ України.

15. Фундаменти і залишки стін ротонди. Датування: кінець XII – початок XIII ст. Місцезнаходження: вул. Володимирська, 3. Площа: 400 кв. м (20 х 20 м). Дата і авторство дослідження: 1872 р. (Трубецькой П.П.), 1881-82 рр. (Звенигородський А.В.), 1975-76 рр. (Толочко П.П., Боровський Я.Є.). Національного значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 928, охоронний № 260012-Н. Сучасний стан: пам'ятку законсервовано грунтовою засипкою.

16. Дружинний могильник. Датування: IX-X ст.. Місцезнаходження: вул.. Велика Житомирська, Володимирська, Десятинна. На державному обліку не перебуває. Сучасний стан: пам'ятку частково зруйновано сучасною забудовою.

13. Територія об'єкта:

Площа	Близько 25 га
Опис меж території об'єкта	До території пам'ятки включено схили Старокиївської гори, як такі, що несуть сліди земляних укріплень у вигляді ескарпів, тому територія визначається наступним чином: - від перетину вул. Великої Житомирської з Михайлівською площею вздовж червоної лінії парного боку вул. Великої Житомирської до південно-західного кута будинку № 8б по вул. Великій Житомирській; - вздовж західного торця будинку № 8б по вул. Великій Житомирській до умовної точки у верхів'ї Гончарного яру і далі по схилу вздовж тальвегу яру до підошви схилу Старокиївської гори; - вздовж підошви схилу вздовж тильного боку забудови по вул.. Гончарній та парного боку Андріївського узвозу до підніжжя насипу Андріївської церкви; - вздовж яру, що спускається від Андріївської церкви до

	Подолу (вул.. Боричів Тік), до підошви схилу Старокиївської гори; - вздовж підошви схилу позаду садиб по вул.. Боричів Тік до лінії фунікулеру; - вздовж лінії фунікулеру до Михайлівської площі і далі до вихідної точки на перетині площі та вул.. Великої Житомирської.

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Дитинець стародавнього Києва відповідає критеріям пам'ятки національного значення як комплекс, що справив значний вплив на розвиток культури, архітектури та містобудування країни і безпосередньо був пов'язаний з історичними подіями, оскільки формував центральну частину столиці давньоруської держави. Пам'ятки Міста Володимира репрезентують багатовікову історію міста Києва від найдавніших часів (енеоліт) до доби пізнього середньовіччя (XVII-XVIII ст.). Предметом охорони пам'ятки та її складових є їх археологічний культурний шар з усіма особливостями його структури та залягання, а також збережені у ньому in situ нерухомі та рухомі об'єкти археологічної спадщини - залишки споруд та предметів, - збережених в автентичному стані невідтворних носіїв історичної інформації, вивчення яких можливе лише за умов застосування наукових методів археологічних розвідок та розкопок.

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація-розробник науково-проектної документації	-
Дата розроблення науково-проектної документації	-
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	Розпорядження Київської міської державної адміністрації від 17.05.2002 р., № 979
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Окремі зони охорони для пам'ятки не визначені. Археологічна охоронна зона охоплює територію пам'ятки, а також поширюється на сусідні пам'ятки (Поділ, Місто Ізяслава-Святополка, Місто Ярослава, Замкова гора, гора Щекавиця, гора Юрковиця та Кирилівські висоти до урочища Дорогожичі), є недостатньою і потребує коригування. Крім того, пам'ятка частково розташована у межах охоронної (буферної) зони об'єкта всесвітньої спадщини "Собор святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра".

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	**Рік розроблення**	**Автор (організація)**	**Місце зберігання, інв. №**
Наукові звіти про археологічні	1936-2012 рр.	ВУАК, ІІМК, Старокиївська	Науковий архів Інституту археології

розкопки на Старокиївській горі		експедиція та Архітектурно-археологічний загін Інституту археології НАН України	НАН України, експедиційний фонд

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Автор, проектна організація	Підрядна організація
Археологічні розвідки та розкопки	1824 1838 1868 1892 1893 1907-08 1908-14 1913 1914 1926 1935 1935 1936-37 1938-39, 1948 1955 1957-58 1965-85 1965-80 1975-77, 1989 1981-1985 1990-2004 2005-12 2008-2011		К.Лохвицький А.Ставровський (Київська митрополія) П.В. Горюнов І.О.Хойновський М.І. Петров В.В.Хвойка Д.В.Мілєєв В.А. Стефанович С.П. Вельмін (Київське товариство охорони пам'яток давнини та мистецтва) С.С.Гамченко (Всеукраїнський археологічний комітет) С.С.Магура І.М. Самойловський Т.М.Мовчанівський (Інститут історії матеріальної культури АН УРСР) М.К.Каргер (Інститут історії матеріальної культури АН СРСР) В.К.Гончаров В.А.Богусевич С.Р.Кілієвич П.П.Толочко Я.Є.Боровський В.О.Харламов І.І.Мовчан Г.Ю.Івакін А.О.Козловський (Інститут археології НАН України)	

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Колекції знахідок з розкопок у фондах Національного музею історії України, Археологічного музею НАН України, Музею історії міста Києва, Національного заповідника "Софія Київська"
Іконографічні матеріали	Київ. Історичний огляд. Карти, ілюстрації, документи. – К., 1982.
Архівні матеріали	Наукові звіти про дослідження в архіві Інституту археології НАН України
Бібліографічні матеріали	Алферова Г.В., Харламов В.А. Киев во второй половине XVII в. - К., 1982. Археологічні дослідження стародавнього Києва. – К., 1976. Археологія Києва. Дослідження і матеріали. – К., 1979. Асєєв Ю.С. Архітектура Київської Русі. – К., 1969. Берлинский М. Краткое описание города Києва. - К., 1820. Бобровський Т. Підземні споруди Києва. – К., 2007. Брайчевський М. Коли і як виник Київ // Вибрані твори. – К., 1999. Гончаров В.К. Археологічні розкопки в Києві в 1955 р. // Археологія. – Т. X. – К., 1957. Звід пам'яток історії та культури України, К., 1999, т.1. Івакін Г.Ю. Історичний розвиток Києва XIII - середини XVI ст., К., 1996. Каргер М.К. Археологические исследования древнего Киева, К., 1950. Каргер М.К. Древний Киев, М.-Л., 1958, т. 1. Київ (путівник під ред. Ф.Ернста), К., 1930. Килиевич С.Р. Детинец древнего Киева IX - первой пол. XIII вв., К., 1982. Новое в археологии Киева. – К., 1982. Толочко П.П. Історична топографія стародавнього Києва, К., 1969. Хвойка В.В. Древние обитатели Среднего Поднепровья и их культура в доисторические времена. – К., 1913. Шероцький К.В. Київ (Путівник), К., 1994.

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	**Кіль-кість**	**Дата викона-ння**	**Виконавець**
Генеральний план території пам'ятки з позначеними її складовими.	1	2015 р.	Бобровський Т.А.
Схема меж археологічних охоронних зон за Розпорядженням Київської міської держадміністрації від 17.05.2002 р., № 979.	1	2002 р.	КМДА
Схема охоронної (буферної) зони об'єкта всесвітньої спадщини "Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра".	1	2011 р.	НДІПОД, Мінкультури України
Космічний знімок пам'ятки з позначеною межею її території.	1	2014 р.	Земельний кадастр України
Схема розташування археологічних знахідок третьої чверті I тис. н.е. на території Міста Володимира	1	1969 р.	Толочко П.П.

Схема розташування городища Кия за матеріалами археологічних досліджень XX ст.	1	1982 р.	Толочко П.П., Кілієвич С.Р.
План розташування архітектурно-археологічних об'єктів на Старокиївській горі за результатами досліджень XX ст..	1	1985 р.	Толочко П.П., Харламов В.О.
Схема укріплень Стародавнього Києва за зображенням на карті І.Ушакова 1695 р.	1	1982 р.	Харламов В.О.
Зображення "Міста Володимира" на карті Києва 1750-52 рр.	1	1750-52 рр.	-
План розкопу 1975 р. на місці давньоруського капища по вул. Володимирській, 3.	1	1975 р.	Боровський Я.Є.
Плани та реконструкції фасадів князівських палаців Міста Володимира.	1	1985 р.	Асєєв Ю.С., Харламов В.О.
План залишків Десятинної церкви за матеріалами розкопок 2004-22 рр.	1	2012 р.	Івакін Г.Ю.
Аксонометричний обмір залишків київської ротонди (за матеріалами досліджень 1975-76 рр.).	1	1976 р.	Боровський Я.Є.
План церкви Федорівського монастиря за результатами розкопок 1985 р.	1	1985 р.	Харламов В.О.
План розкопу 1974 р. з залишками плінфовипалювальних печей.	1	1974 р.	Кілієвич С.Р.
Реконструкція Софійських (Батиєвих) воріт.	1	1969 р.	Асєєв Ю.С.
Руїни церкви Федорівського монастиря на гравюрі XVII ст..	1	XVII ст..	Кальнофойський А.
План церкви св. Василія (Трьохсвятительської).	1	1916 р.	Мертель О.Д.
Вигляд західного фасаду церкви св. Василія (Трьохсвятительської) до 1926 р.	1	20-ті рр. XX ст..	-
Фото сучасних виглядів комплексу та його складових.	15	2011-15 рр.	Бобровський Т.А. та інші

Паспорт склав:

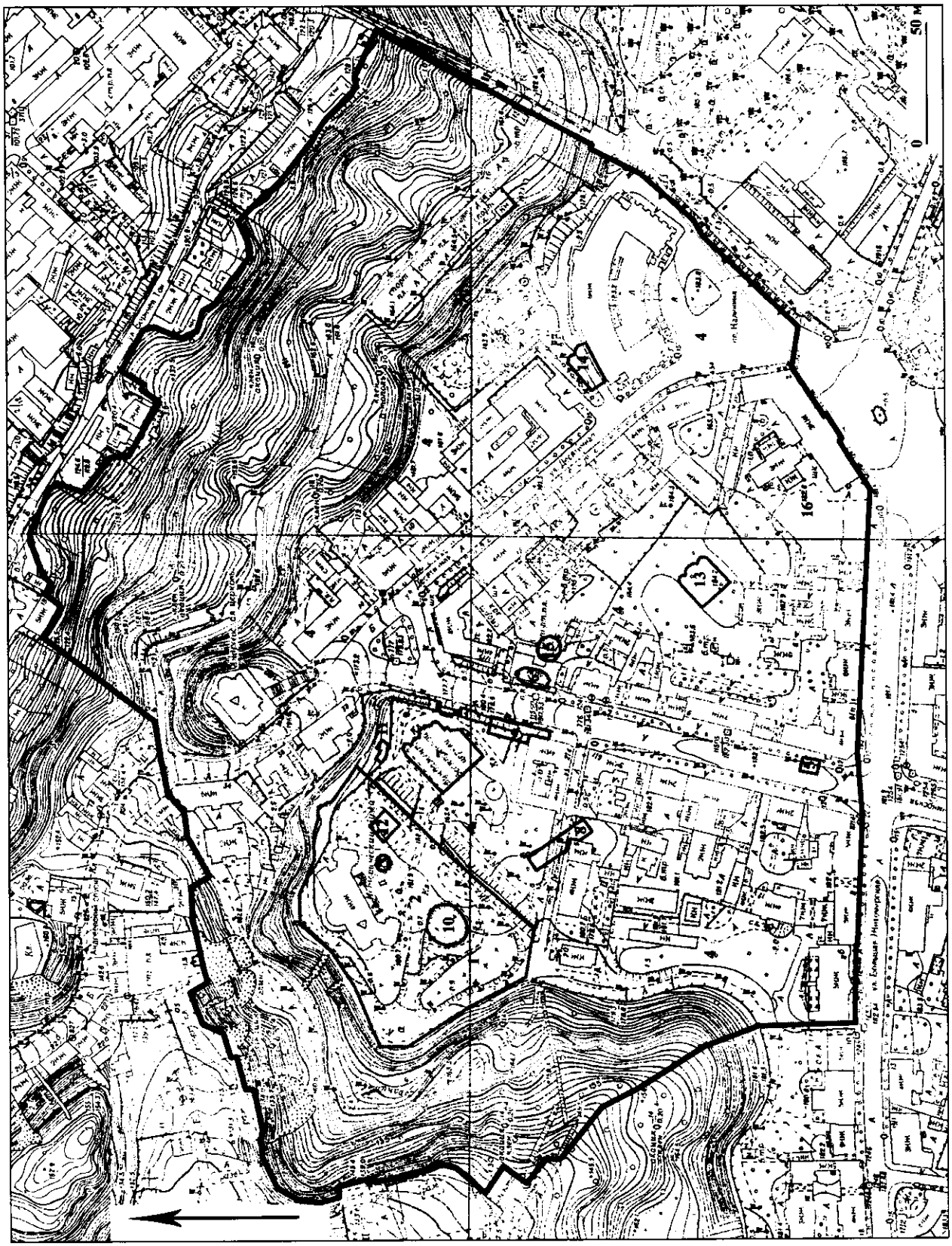
Посада та назва Організації	**Спеціальність, кваліфікаційний рівень**	**Прізвище, ініціали**	**Підпис**	**Дата складання**
Провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень	Історик, археолог, к.і.н.	Бобровський Т.А.		18.08. 2015

Керівник органу охорони культурної спадщини

_____

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Графічні матеріали та фотофіксація

Генеральний план території пам'ятки з позначеними її складовими: червоною лінією позначену межі території пам'ятки "Місто Володимира – дитинець стародавнього Києва з фундаментами Десятинної церкви", помаранчевими лініями позначені межі пам'яток – складових комплексу, блакитною заливкою позначено поширення культурного шару пам'ятки, цифрами позначені складові за переліком складових комплексу у розділі 12 облікового паспорту.

Схема меж археологічних охоронних зон за Розпорядженням Київської міської держадміністрації від 17.05.2002 р., № 979.

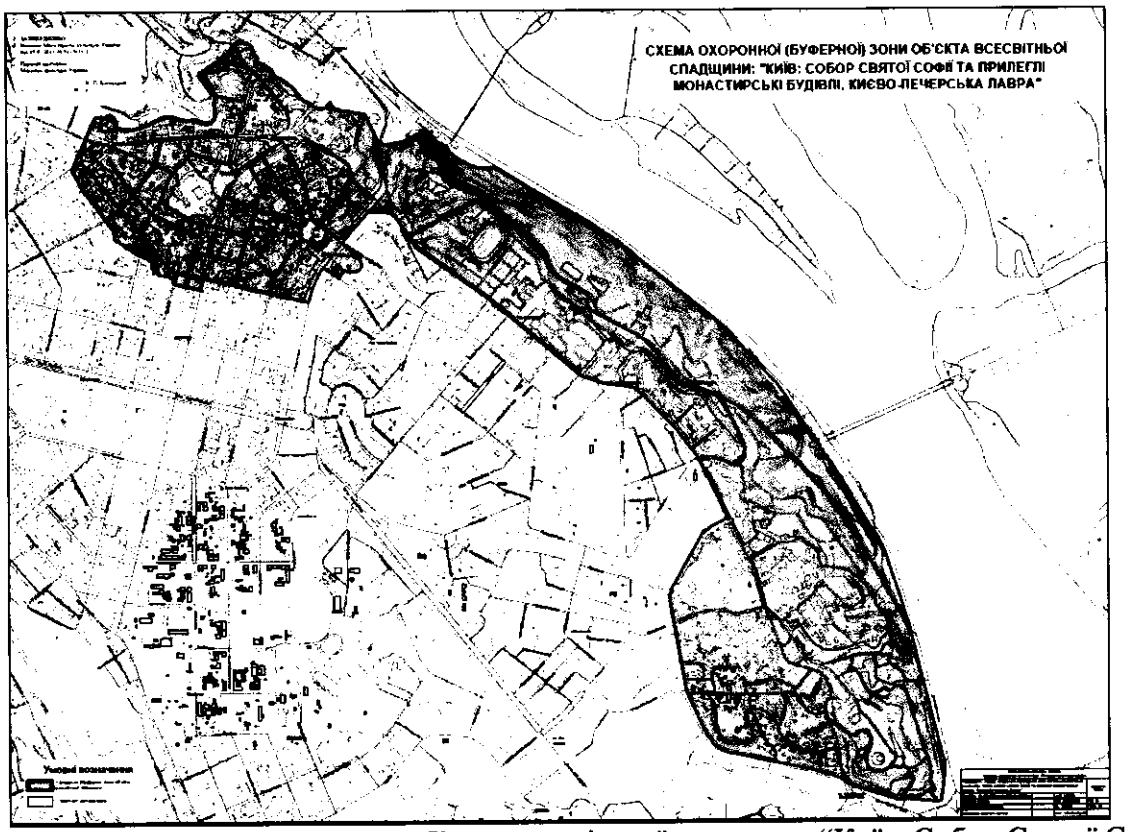
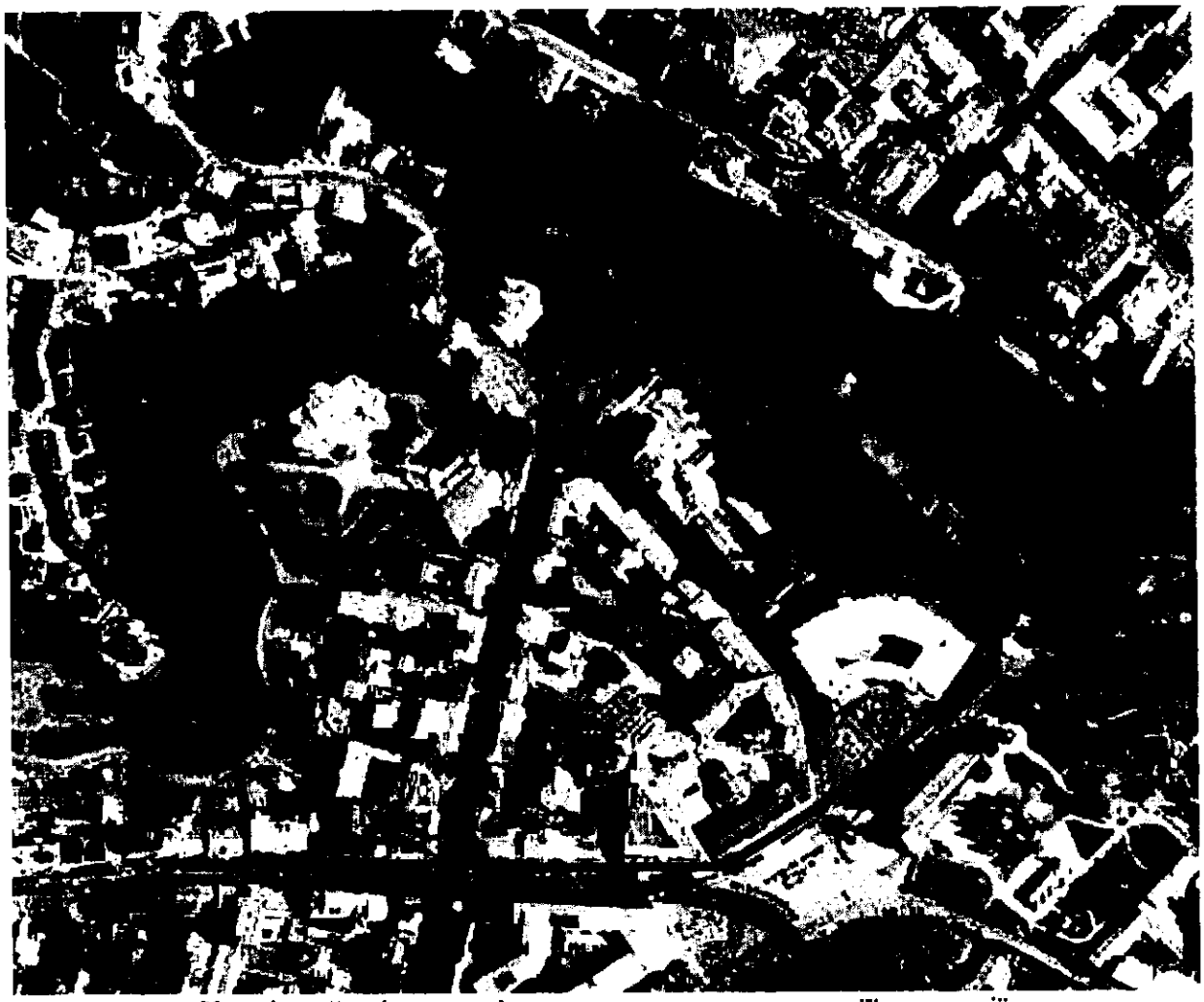

Схема охоронної (буферної) зони об'єкта всесвітньої спадщини "Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра".

Космічний знімок пам'ятки з позначеною межею її території.

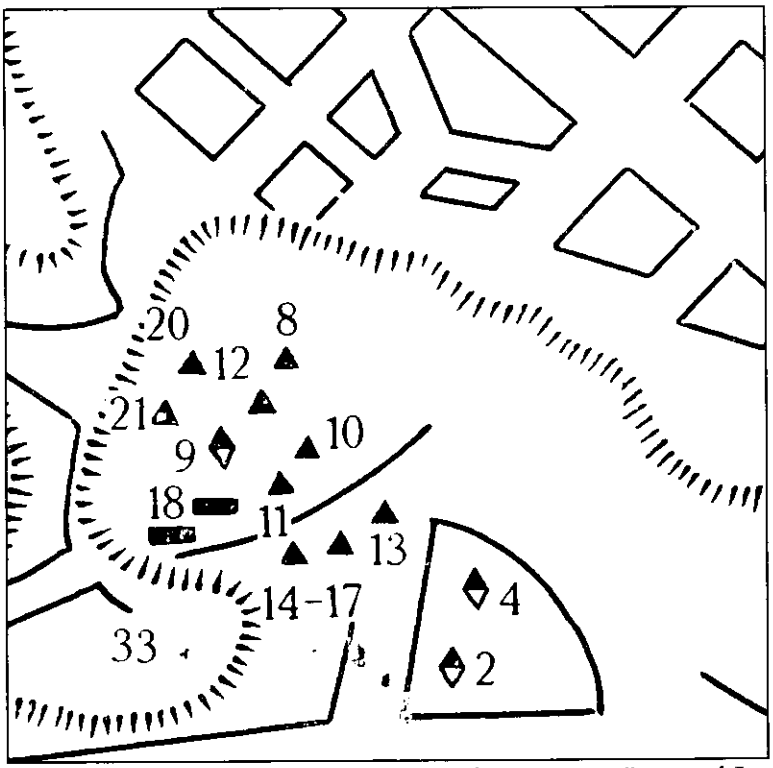

Схема розташування археологічних знахідок третьої чверті I тис. н.е.
на території Міста Володимира

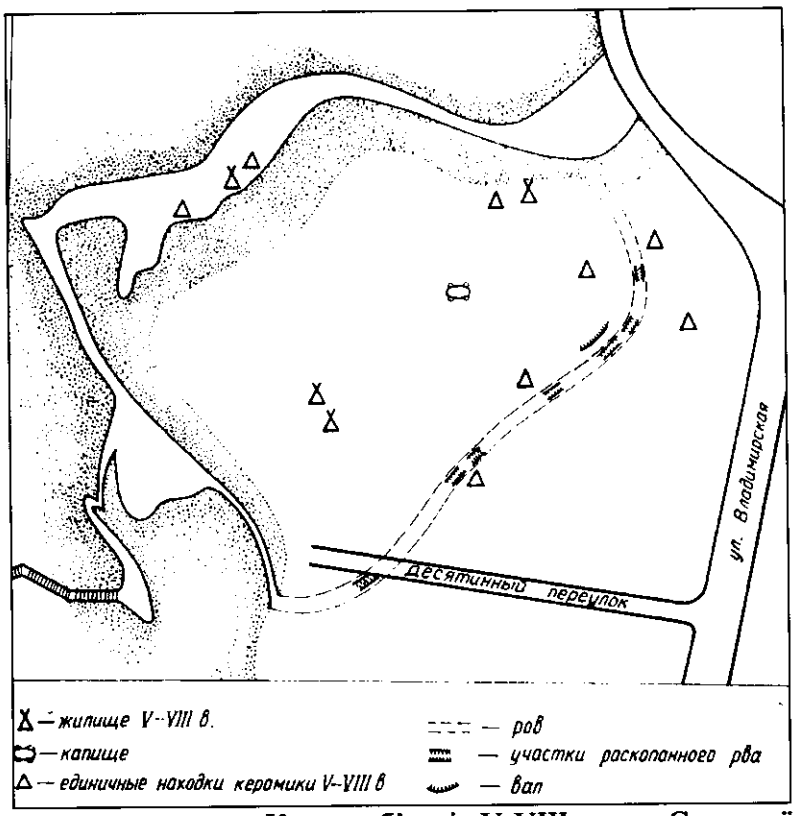
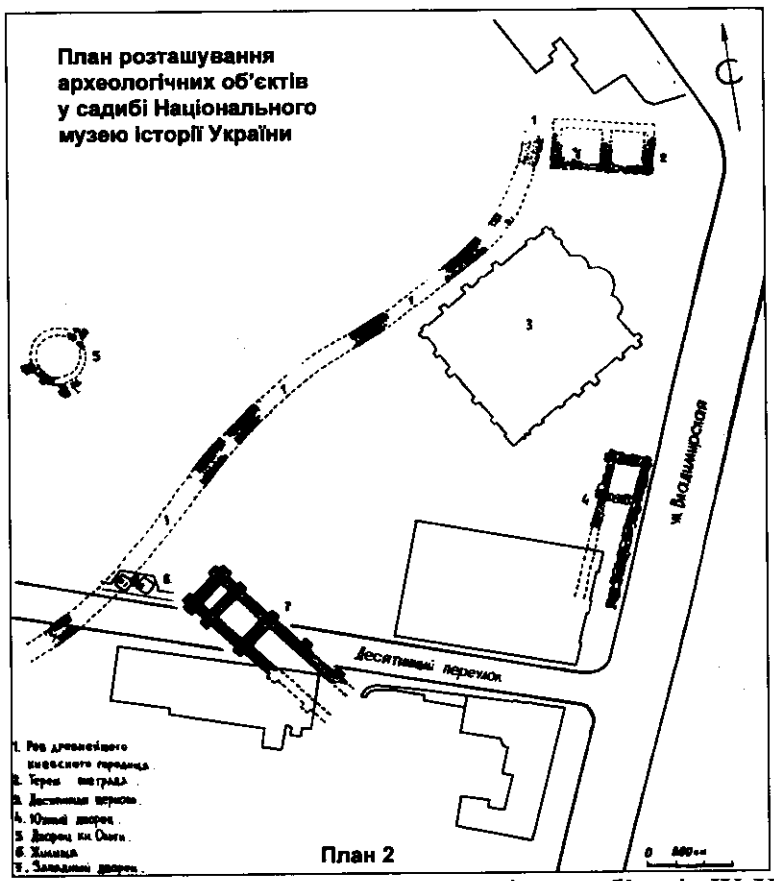

Схема розташування городища Кия та об'єктів V-VIII ст.. на Старокиївській горі за матеріалами археологічних досліджень XX ст.

План розташування архітектурно-археологічних об'єктів IX-XIII ст..
на Старокиївській горі за результатами досліджень XX ст.:
1 – рів городища Кия, 2 – палац ("терем поза містом"), 3 – Десятинна церква,
4 – Південний палац, 5 – палац княгині Ольги, 6 – житла XII-XIII ст.., 7 – Західний палац.

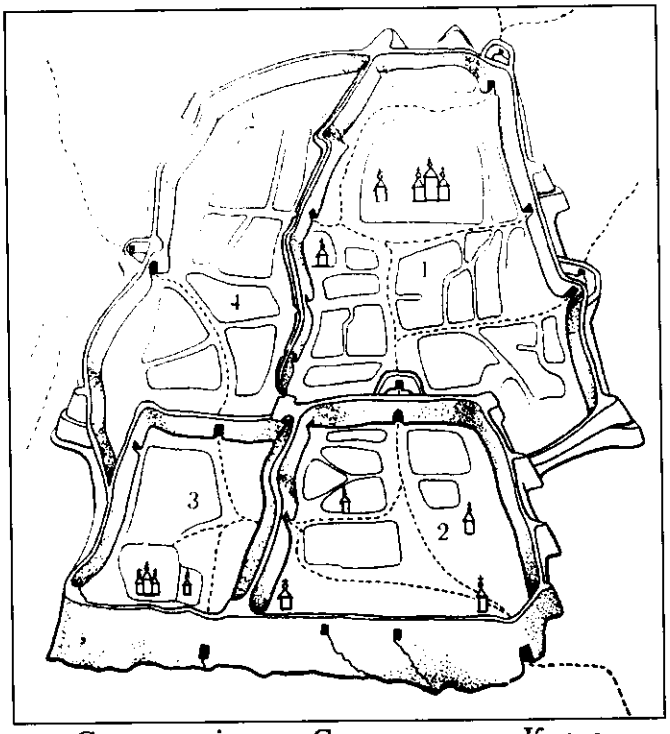
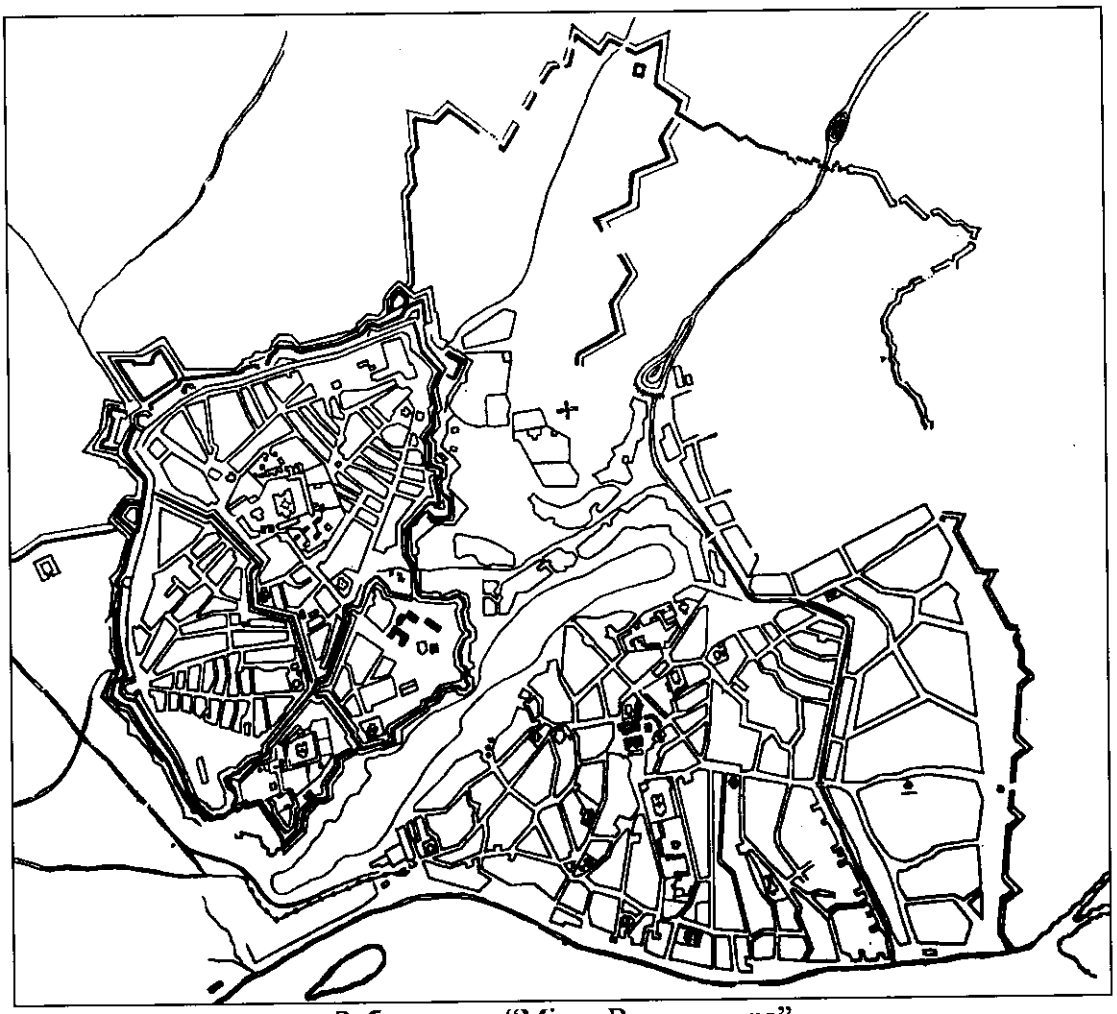
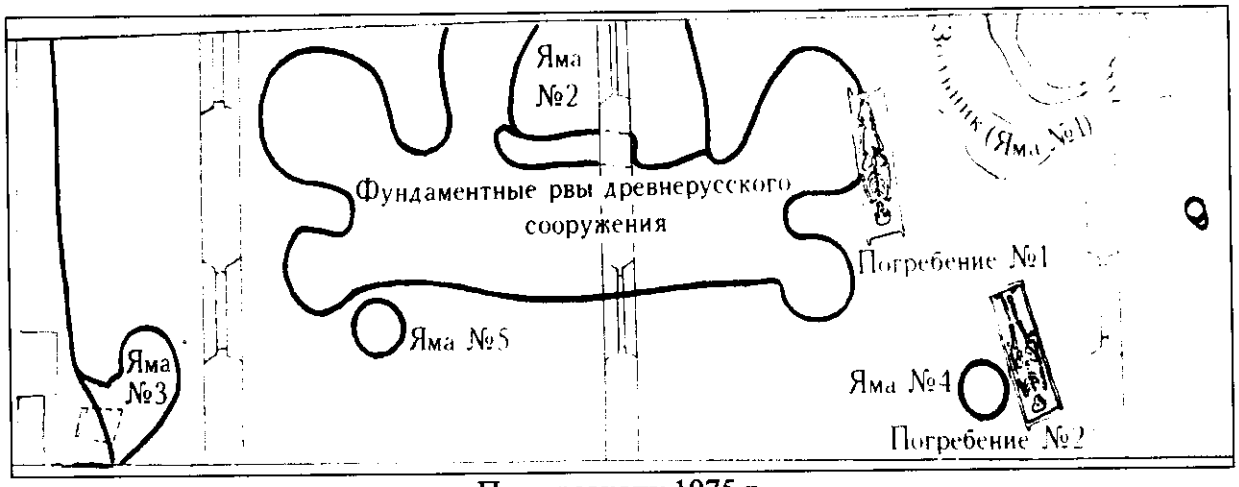

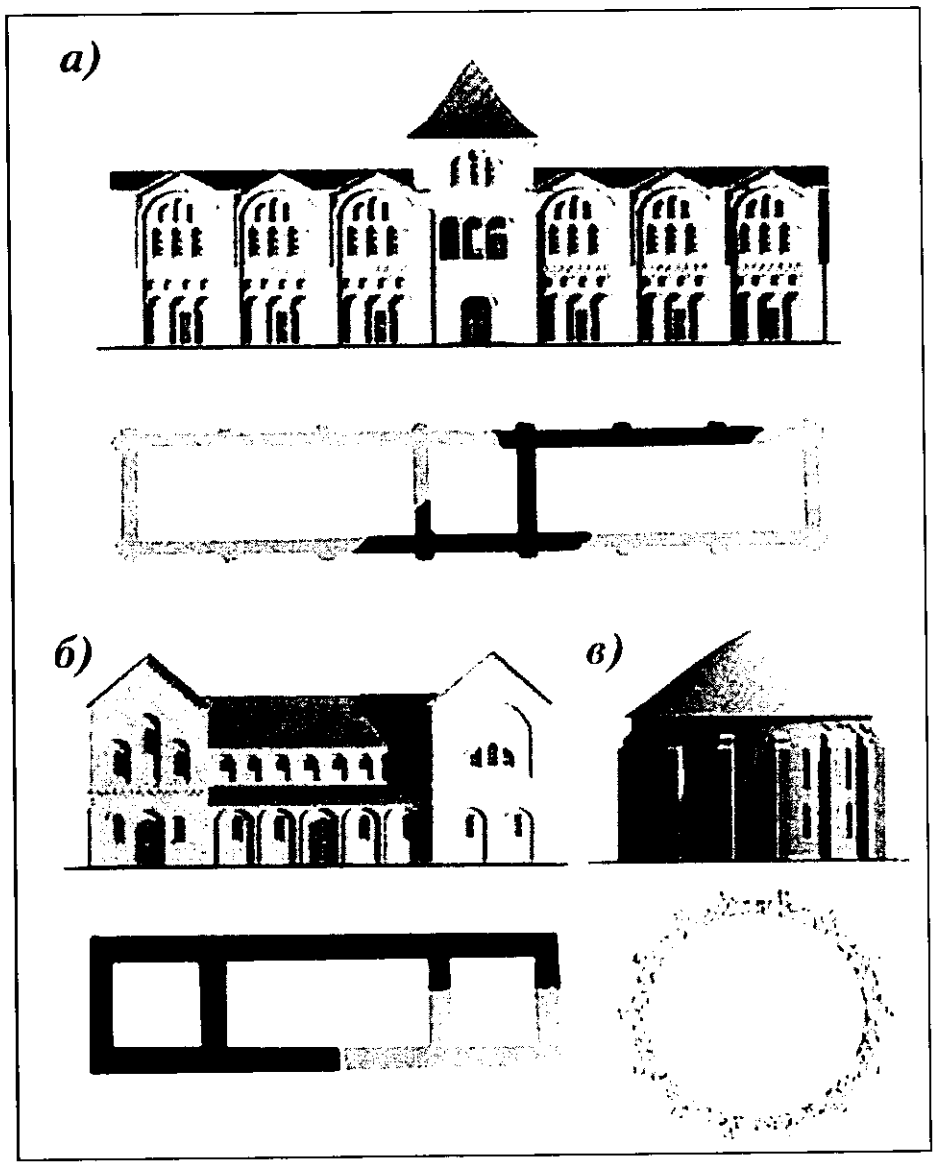
Схема укріплень Стародавнього Києва
за зображенням на карті І.Ушакова 1695 р.
(за матеріалами В.О. Харламова): Місто Володимира позначено цифрою 2.

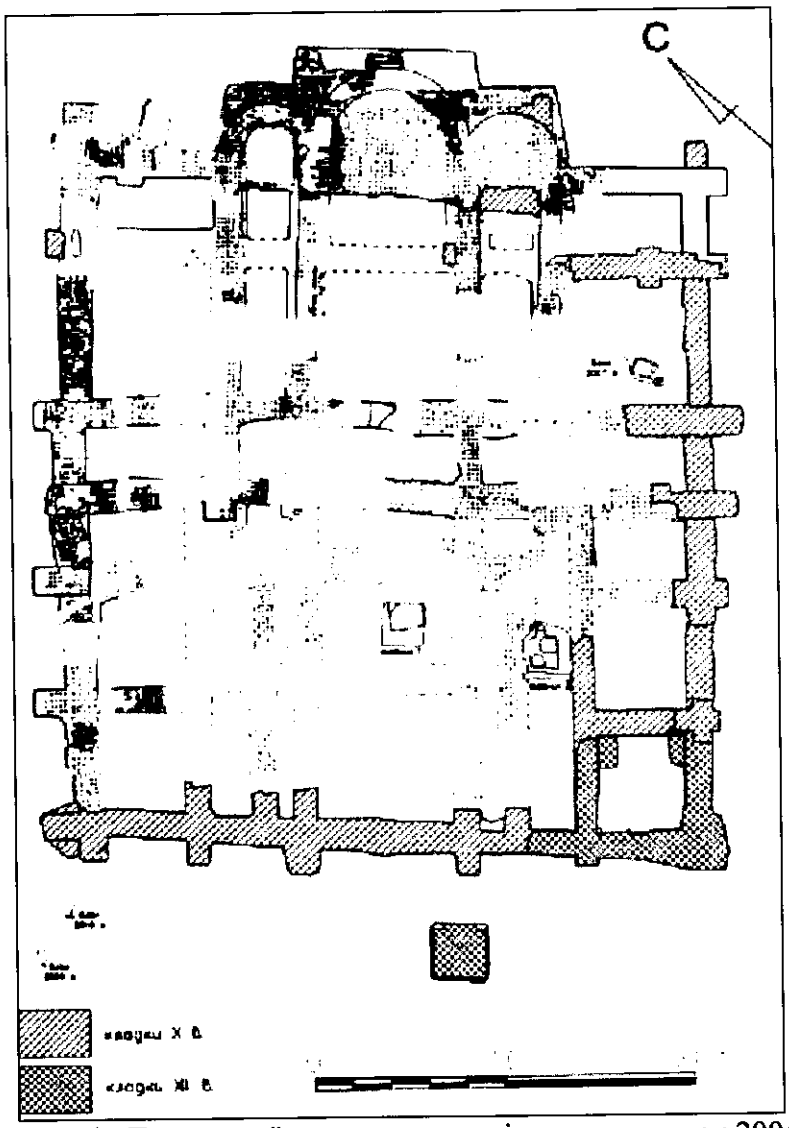
Зображення "Міста Володимира"
на карті Києва 1750-52 рр.

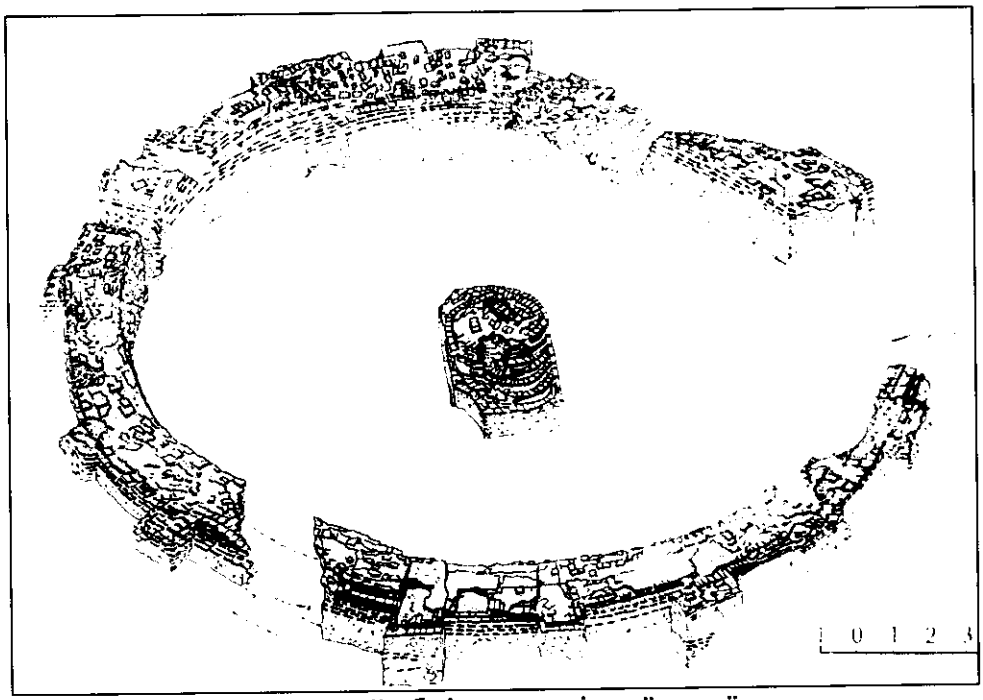
План розкопу 1975 р.
на місці давньоруського капища
по вул. Володимирській, 3.

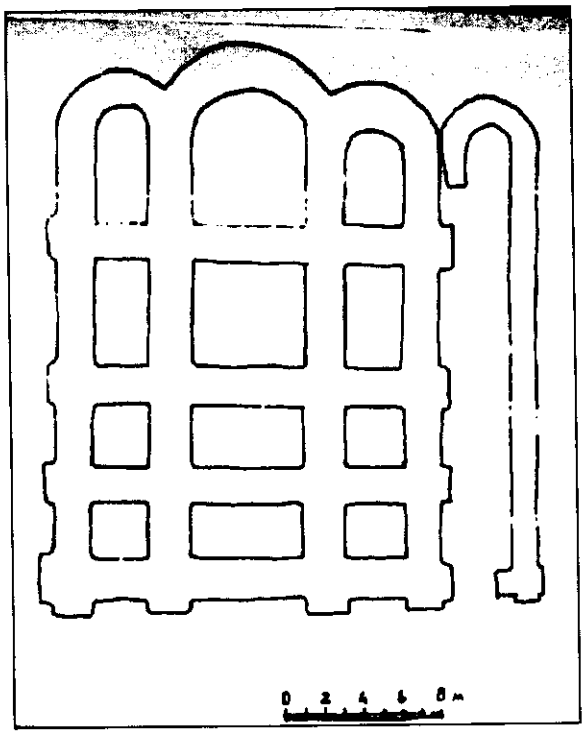
Плани та реконструкції фасадів князівських палаців Міста Володимира:
а) Західний палац, б) Південний палац, в) Палац княгині Ольги.

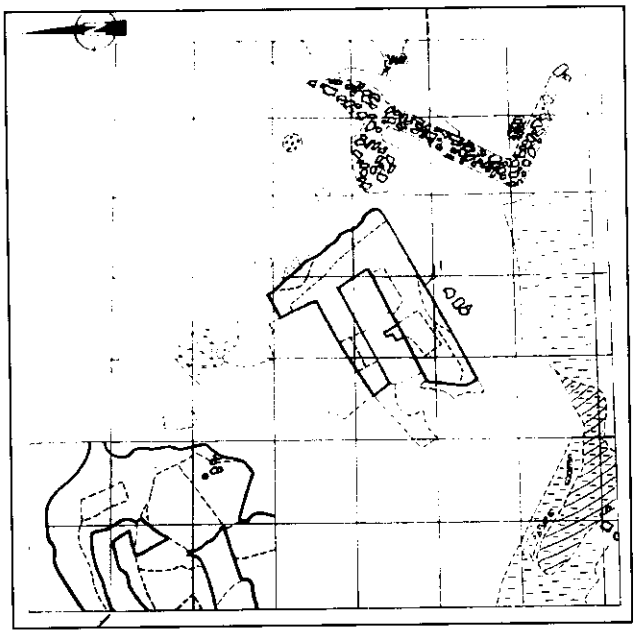
План залишків Десятинної церкви за матеріалами розкопок 2004-12 рр.

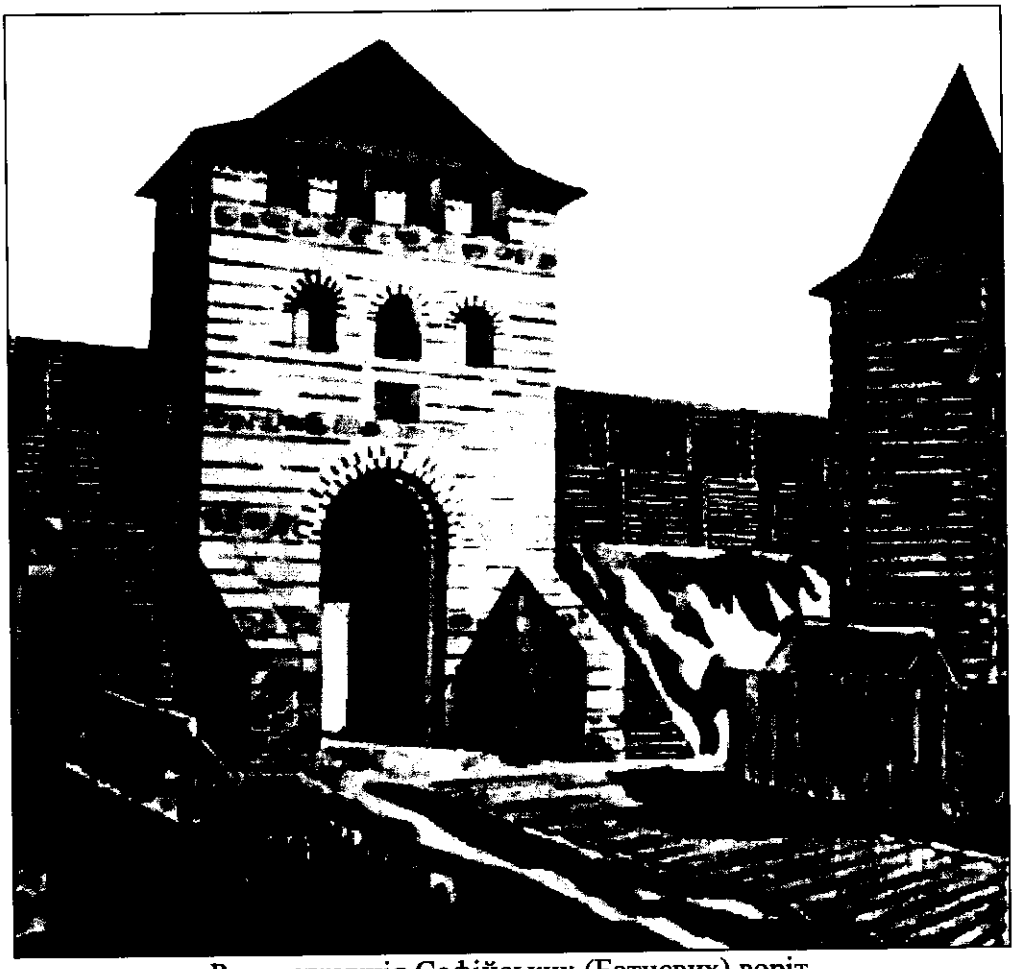
Аксонометричний обмір залишків київської ротонди
(за матеріалами досліджень 1975-76 рр.)

План церкви Федорівського монастиря за результатами розкопок 1985 р.

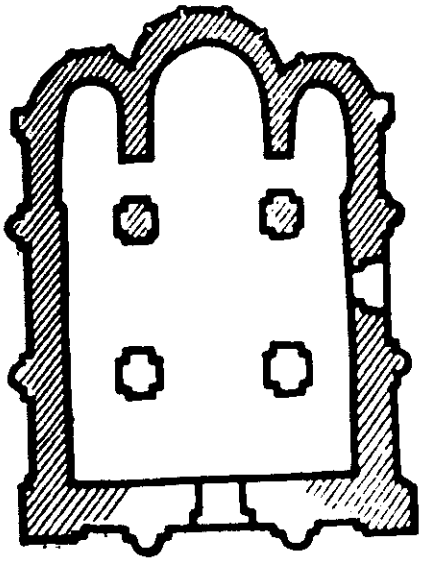
План розкопу 1974 р. з залишками плінфовипалювальних печей.

Реконструкція Софійських (Батиєвих) воріт.

Руїни церкви Федорівського монастиря
на гравюрі XVII ст.

План церкви св. Василія
(Трьохсвятительської).

Вигляд західного фасаду церкви св. Василія
(Трьохсвятительської) до 1926 р.

Фото сучасного загального вигляду Старокиївської гори
з північного заходу.

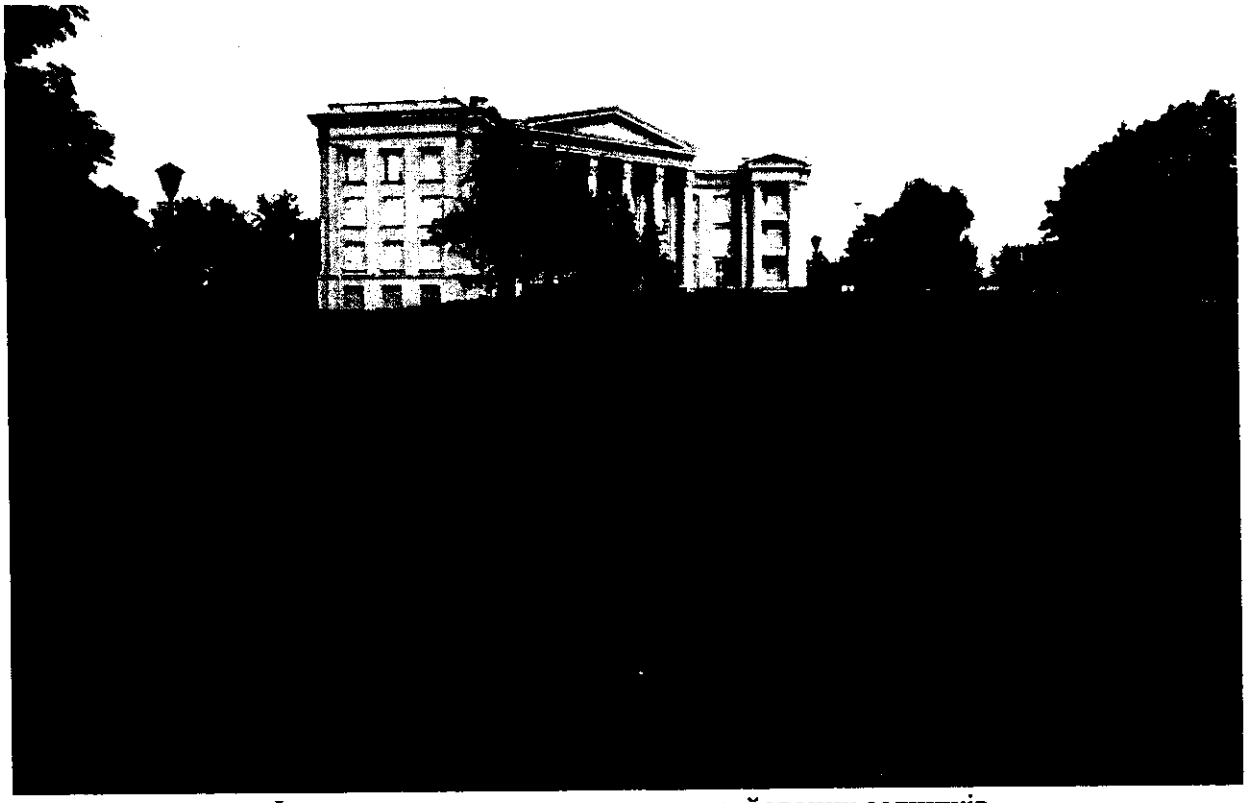

Фото сучасного вигляду реконструйованих залишків
валу та рову "Городища Кия" у садибі по вул. Володимирській, 2.
Вигляд з північного сходу.

Фото перерізу рову найдавніших укріплень "Городища Кия" під час розкопок 2012 р.
Вигляд з півночі.

Фото сучасного вигляду реконструйованих залишків найдавнішого язичницького капища у садибі по вул. Володимирській, 2. Вигляд з північного сходу.

Фото сучасного вигляду відтрасованих на поверхні фундаментів Батиєвих (Софійських) воріт. Вигляд з півночі.

Фото сучасного вигляду будинку XIX ст. по вул. Володимирській, 3, розташованого над залишками язичницького капища. Вигляд з півночі.

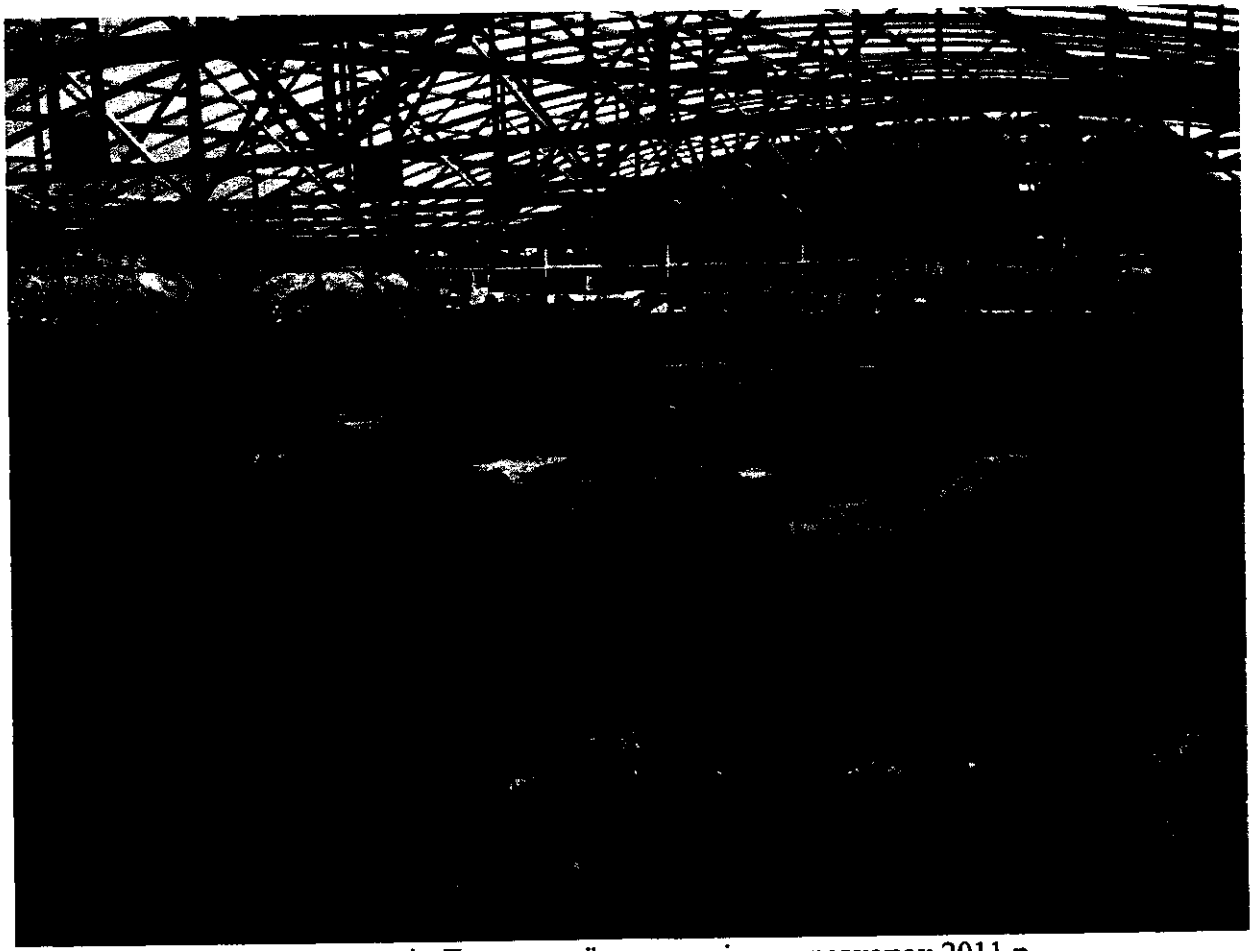

Фото залишків Десятинної церкви під час розкопок 2011 р.
Вигляд з півночі.

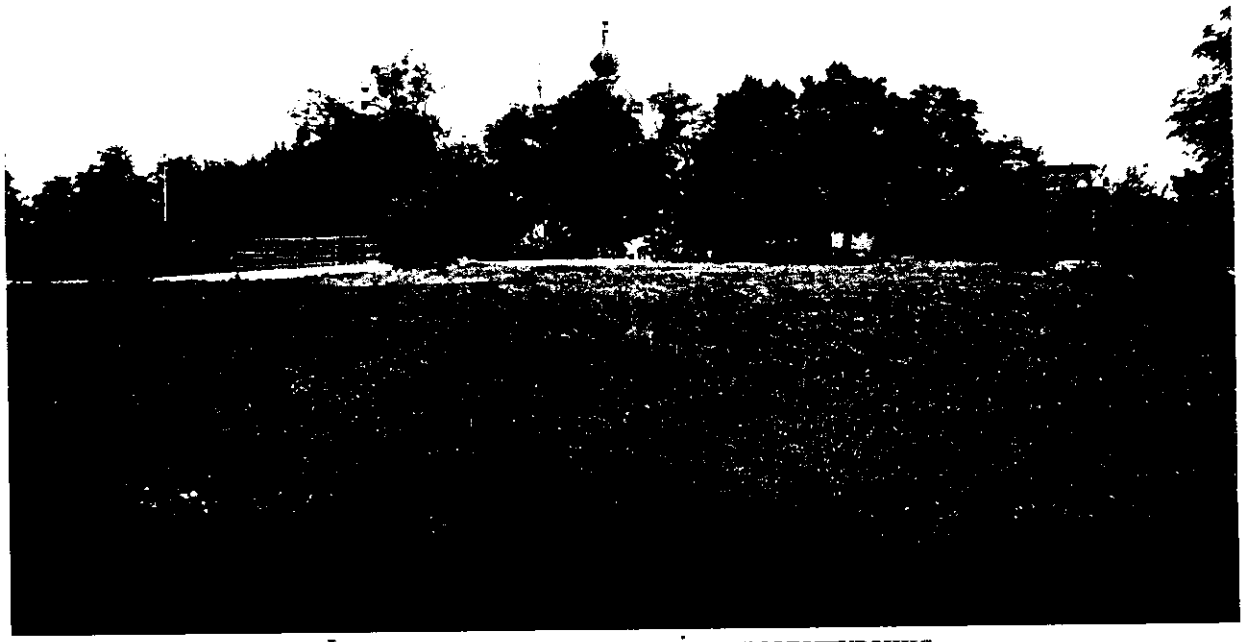

Фото сучасного вигляду місця розташування
фундаментів Десятинної\ церкви.
Вигляд з південного заходу.

Фото сучасного вигляду відтрасованих на поверхні
залишків Західного палацу.
Вигляд з заходу.

Фото відтрасованих на тротуарі фундаментів
Південного палацу вздовж фасаду будинку по вул. Володимирській, 4.
Вигляд з півдня.

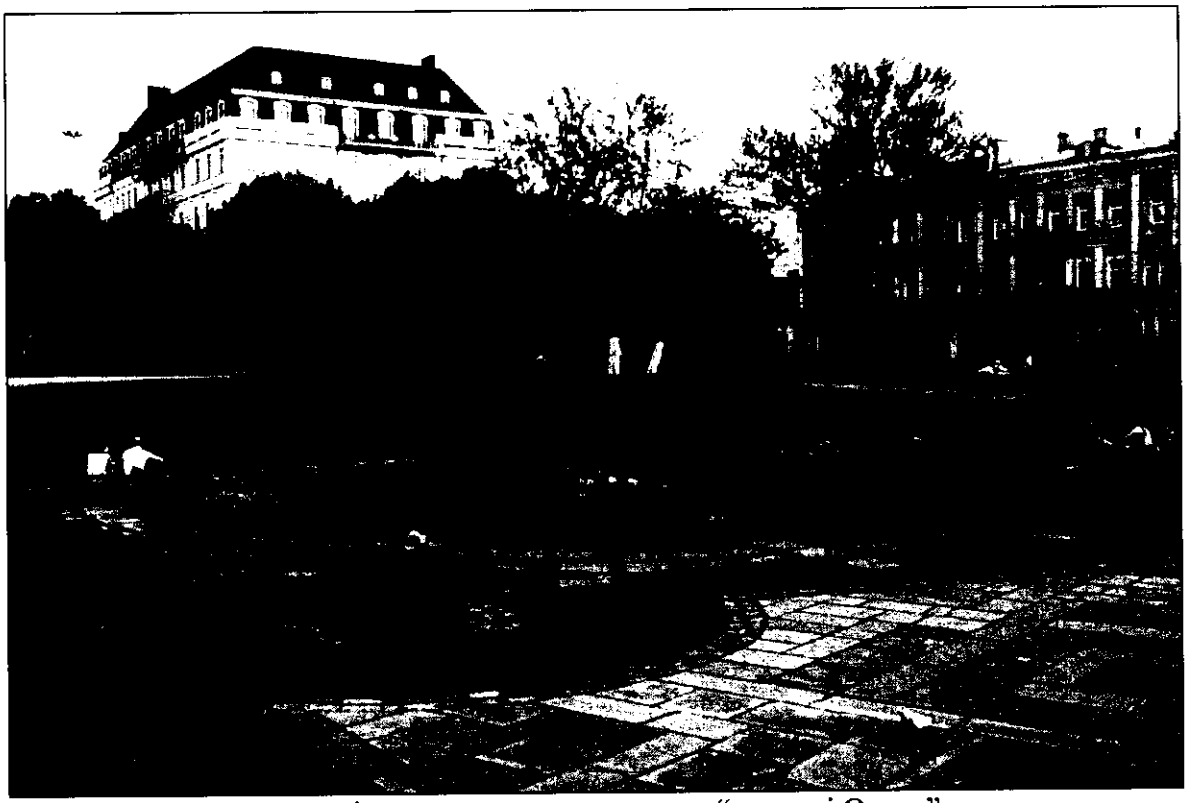

Фото місця розташування палацу "княгині Ольги"
у садибі по вул. Володимирській, 2.
Вигляд з північного заходу.

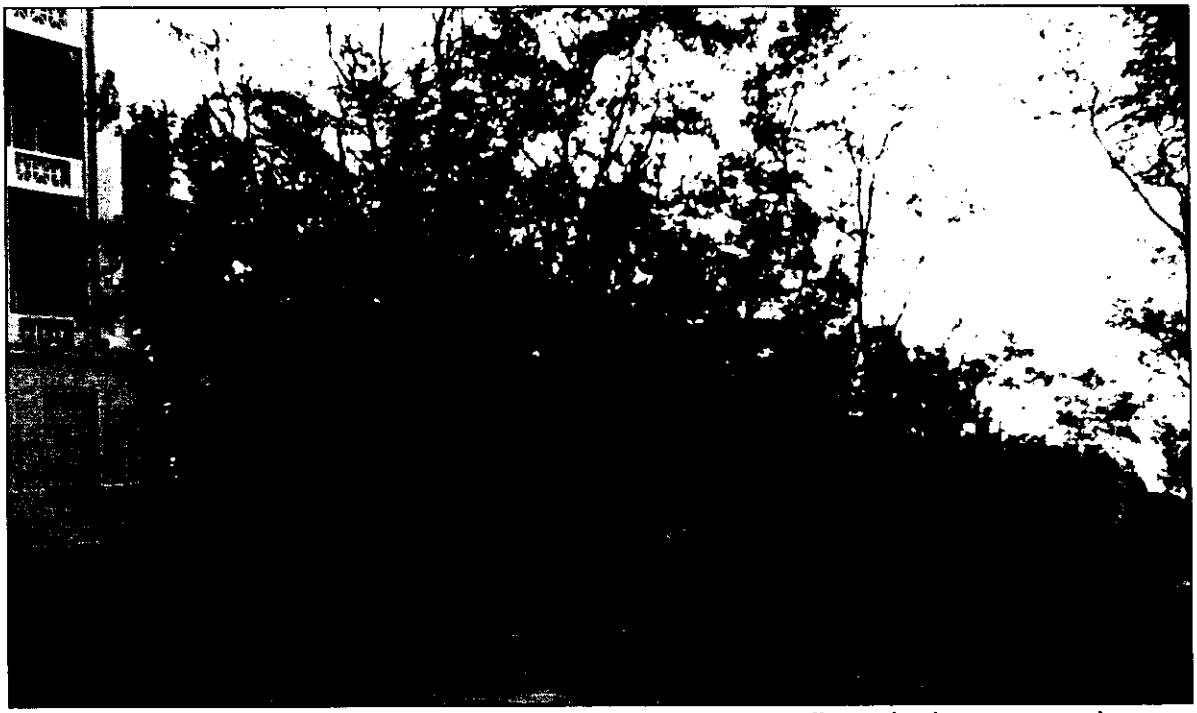

Фото місця розташування палацу -"тєрєма внє града" на північному схилі
Старокиївської гори у садибі по вул. Володимирській, 2.
Вигляд з південного сходу.

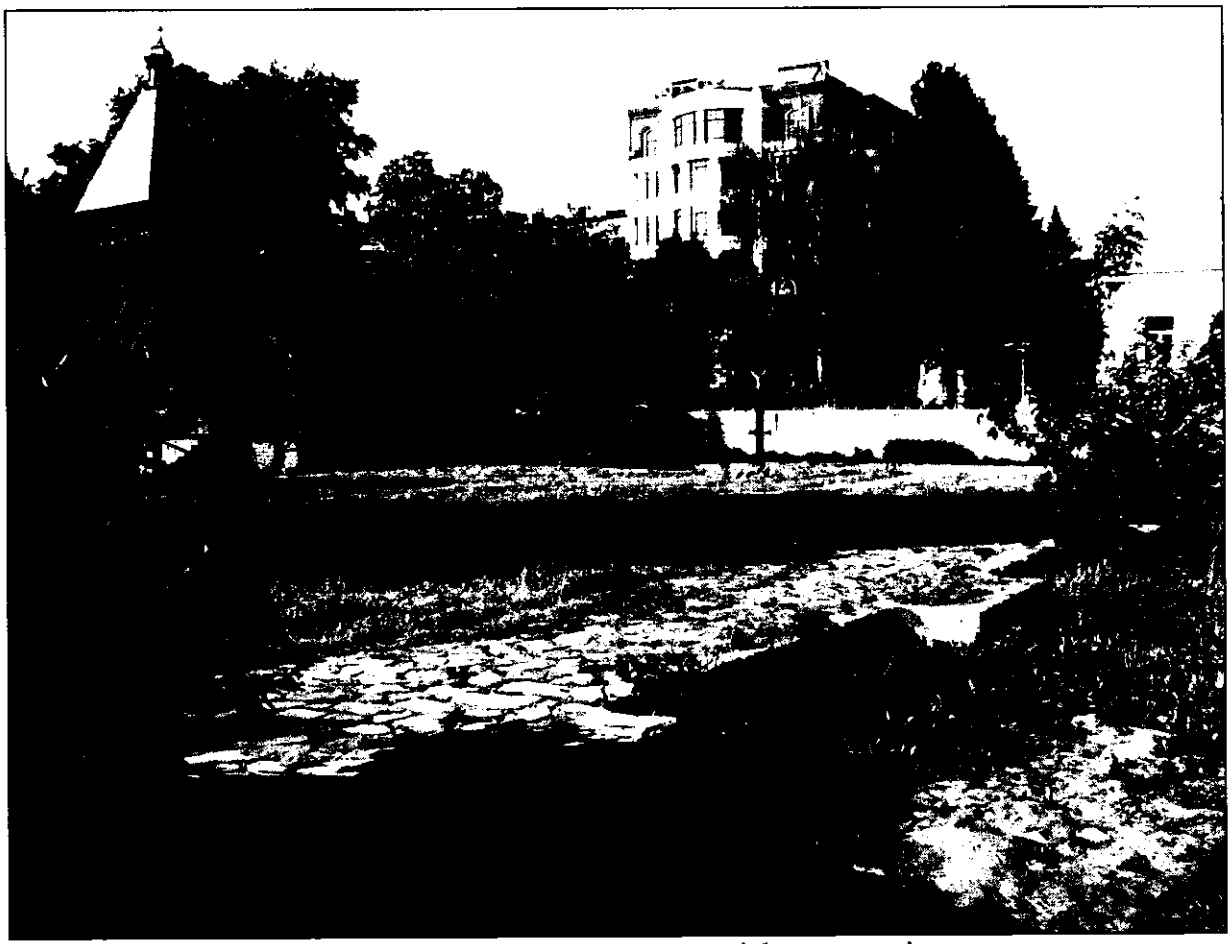

Фото відтрасованих на поверхні фундаментів
церкви Федорівського монастиря по вул. Володимирській, 7-9.
Вигляд з півдня.

Фото місця розташування фундаментів ротонди
у подвір'ї будинку по вул. Володимирській, 3.
Вигляд зі сходу.

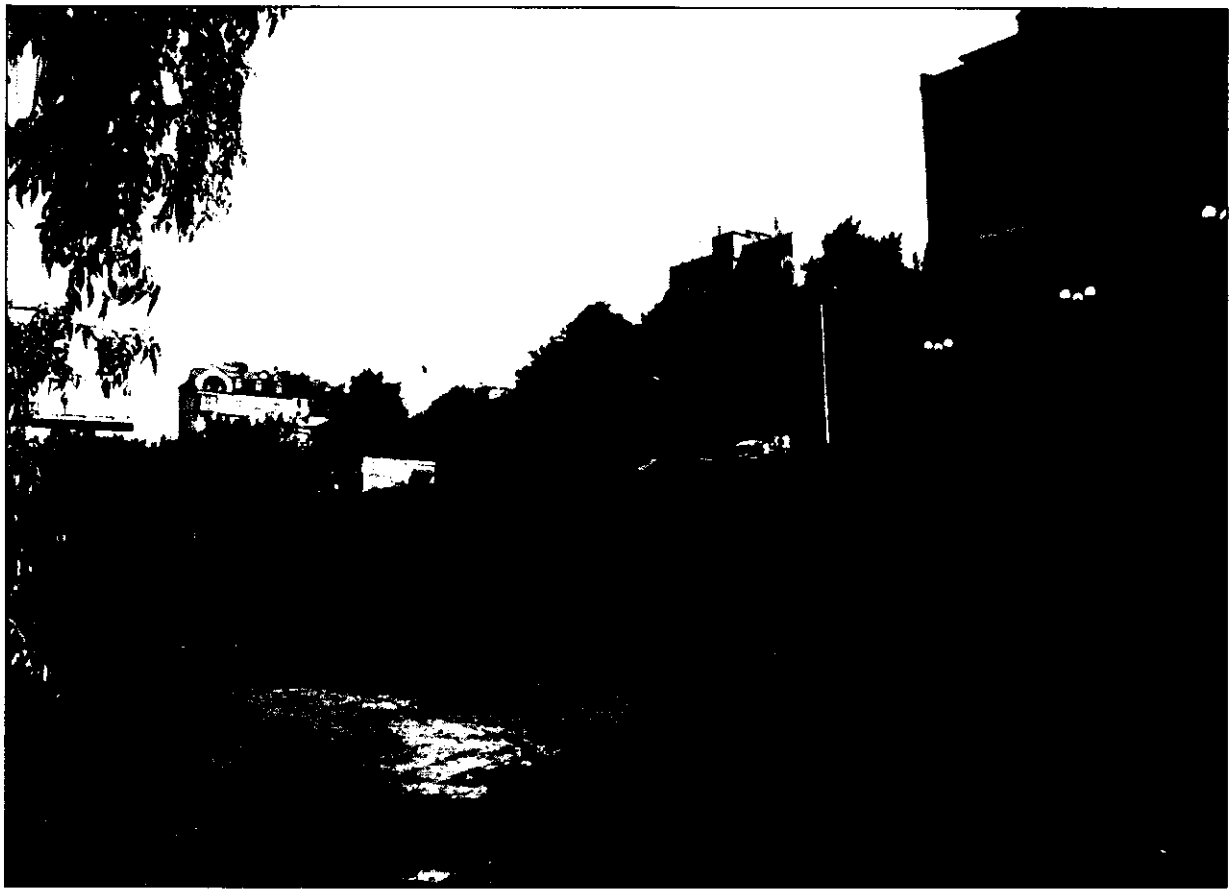

Фото штучної тераси ескарпу в підніжжі валу Міста Володимира
на місці його стику з валом Міста Ярослава
у західній частині Старокиївської гори.
Вигляд з заходу.

48

Нар. 24.
1.1,3,4,6-2.10.25
індекс

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ СРСР

ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ СРСР

(нерухомі)

4

СОЮЗНА РЕСПУБЛІКА Україна

Міністерство культури
(найменування республіканського органу охорони пам'ятників)

П А С П О Р Т

I. НАЙМЕНУВАННЯ ПАМ'ЯТНИКА "Місто Володимира"

II. ТИПОЛОГІЧНА НАЛЕЖНІСТЬ

пам'ятник археології	пам'ятник історії	пам'ятник архітектури	пам'ятник монументального мистецтва
I, 3,4,6			

III. ДАТУВАННЯ ПАМ'ЯТНИКА (або дата історичної події, з якою пов'язано виникнення пам'ятника—для пам'ятників історії)

IX - перша половина XIII ст.ст.

IV. АДРЕСА (місцезнаходження) пам'ятника м. Київ, Шевченківський р-н, територія ДІМ УРСР, вул. Володимирська до вул. В. Житомирська, майдан Незалежності – схили Старокиївської гори уздовж Десятинної вул.
(область, район, населений пункт, шляхи під'їзду)

V. ХАРАКТЕР СУЧАСНОГО ВИКОРИСТАННЯ

за початков. призначенням	культурно-освітнє	туристсько-екскурсійне	лікувально-оздоровче	житлові приміщення	господарче	не використовується
	музей бібліотека клуб		лікарня санатор. б/відп.		установа торгов. промисл. склад	+

ДОДАТКИ:

Фото загального вигляду— +
Фото фрагментів—
Генплан—
Обміри: план— +
фасад—
розріз—
Схематичний план охоронної зони—

а) для пам'ятників археології — історія винекнення, ким і коли проводились розвідки і розкопки місце зберігання колекцій

для пам'ятників історії — історія виникнення: коротка характеристика подій і осіб, в зв'язку з якими об'єкт набув значення пам'ятника

для пам'ятників архітектури і монументального мистецтва — автор, будівник, замовник, історія створення

"Місто Володимира" умовна назва Київського дитинця IX – першої половини XШ ст.ст. Укріплення міста в кінці IX-XI ст.ст будувались головним чином в природних межах Старокиївської гори. Від урочища Гончари земляний вал проходив по північно-західному краю дори до яру що відділяв Михайлівське відділення на пд.-с., потім повертав на південь до сучасного майдана Незалежності в напрямку вул. В. Житомирської, далі проходив уздовж її правого боку до перетину з вул. Володимирською, де знаходились головні ворота в місто - Софійські. Одночасно з спорудженням нових укріплень розгорнулось і широке міське будівництво. До XШ ст. це був центр великокнязівської влади.

Перші археологічні дослідження на території Київського дитинця були проведені в I824 р. К.А. Лохвицким; в I838 р. А.І. Ставровським; в I907-I908 р.р. В.В. Хвойкой; I908-I9I4 р.р. Д.В. Мілєєвим. В радянський період "Місто Володимира" вивчали археологи С.С. Гамченко /I926 р./; Ф.М. Мовчановський /I936-I937 р.р./; М.К. Каргер /I938-I939 р.р., I948 р./; В.А. Богусевич /I957 р./; С.Р. Кілієвич /I958 р., I965-I985 р.р./; П.П. Толочко /I965-I980 р.р./; Я.Є. Боровський /I975-I977 р.р., I989 р./; В.А. Харламов /I982-I985 р./ та інші.

б) перебудови і втрати, що змінили первинний вигляд пам'ятника

Не виявлено.

в) реставраційні роботи (загальна характеристика, час, автор, місце зберігання документації).

Після проведення археологічних досліджень залишки пам"яток "міста Володимира"законсервовані,частина з них музеєфікована.

а)

для пам'ятників археології	— характер культурного шару, найважливіші знахідки
для пам'ятників історії	— характеристика пам'ятника, наявність, текст і час встановлення меморіальної дошки
для пам'ятників архітектури	— основні особливості планувальної композиційно-просторової структури і конструкцій; характер декору фасадів і інтер'єрів; наявність живопису, скульптури, прикладного мистецтва; будівельний матеріал, основні габарити
для пам'ятників монументального мистецтва	— основні особливості композиційного і колористичного рішення; тексти, матеріал, техніка, розмір.

Територія дитинця займала площу біля 10 га. Глибина залягання культурного шару "Міста Володимира" від 1,5 до 3,5 м. Композиційним центром "Міста Володимира" була Десятинна церква /989-996 р.р./, багато прикрашена мозаїкою, фресками, мармуровими деталями, фундаменти якої були відкриті на початку XIX ст. Навколо неї розміщувалися князівські палаци, боярські садиби і міська площа Бабин торжок. На північ-захід і південь-захід від Десятинної церкви були виявлені залишки печей для випалювання плінфи, які були складені з сирцевої цегли на глині. На сучасній території ДІМ УРСР /вул. Володимирська, 2/ відкриті фундаменти князівського палацу за апсидами Десятинної церкви /"терем камен вне града"/, поруч велика братська могила жертв навали татаро-монголів у 1240 р. Князівський двір в XI-I-й пол. XIII ст.ст. займав майже всю п.-с. частину дитинця. Тут же були відкриті язичицьке капище X ст. і ротонда XII-XIII ст.ст., яка була складена з плінфи і брущатої цегли. По вул. Володимирській № 7-9 виявлена ціла ділянка стародавнього міста /район Федорівського Вотча монастиря/ - залишки житлових будівель XI-XIII ст.ст., горни для плавлення кольорових металів, скарб золотих речей. Крім Великого князівського палацу на території дитинця розміщувались церковні та монастирські двори, родові князівські та боярські садиби, які були огороджені вздовж вулиць дерев"яним парканом. В XI-XIII ст.ст. в "Місті Володимира" були споруджені церкви: Василівська /1183 р./, Здвиженська /1125 р./, Андріївський /Янчин/ монастир /1086 р./. В 1983-1985 рр. було досліджено храм Федорівського монастиря, збудований в 1129 р. великим Київським князем Мстиславом. На території великих феодальних дворів розміщувались також ремісничі майстерні та житла ремісників і обслуги. Знахідки численних скарбів ювелірних виробів з коштовних металів, предметів з кістки, скла, виробів ковальського виробництва свідчать про високий рівень розвитку ремесел. "Місто Володимира" було зруйноване ордами Батия в 1240 р.

б) загальна оцінка суспільної, науково-історичної та художньої значимості пам'ятника.

"Місто Володимира"умовна назва Київського дитинця IX-першої половини XIIIст.ст.,збудованого за часів князя Володимира Святославича. До XIIIст. це був центр великокнязівської влади.

VIII. ОСНОВНА БІБЛІОГРАФІЯ, АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА, ІКОНОГРАФІЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Гамченко С.С. Розкопки 1926 р. в Києві.-Коротке звідомлення Всеукраїнського археологічного комітету за 1926 р.-К.,1927,с.17-38; Гончаров В.К. Археологічні розкопки в Києві в 1955 р.-Археологія 1956,т.10,с.122-135; Каргер М.К Древний Киев,т.I,М.,-Л.,1958,с.98-105,328-348; Его же,т.II,1961,с.9-59; Килиевич С.Р. Детинец древнего Киева IX-первой половины XIII вв.К.,1982; Толочко П.П. Древний Киев,К.,1983,с.61-62; Хвойка В.В. Древние обитатели Среднего Приднепровья и их культура в доисторические времена.-К.,1913,с.66-70; Хойновский И.А. Раскопки великокняжеского двора града Киева,произведенные весной 1882 г. - К., 1893.

IX. ТЕХНІЧНИЙ СТАН

		добрий	середній	поганий	аварійний
характеристика загального стану:					
для пам'ятників археології	культурного шару		+		
	найважливіших знахідок				
для пам'ятників архітектури та історії	конструкцій				
	стін.				
	покриттів				
	стель				
	підлоги				
	декору фасадів				
	інтер'єрів				
в інтер'єрі:	живопису				
	скульптури				
	прикл. мистецтва				
для пам'ятників монументального мистецтва	цоколя				
	постаменту				
	скульптури				
	грунту				
	фарбового шару				

X. СИСТЕМА ОХОРОНИ

а) категорія охорони

союзна	республ.	місцева	не взято
	+		

б) дата і № документа про взяття під охорону Рішення виконкому Київської міської Ради народних депутатів від 27 січня 1970 р. № 159

в) границі охорони зони і зони регулювання забудови (короткий опис з посиланням на стверджуючий документ)

Згідно рішення виконкому Київської міської Ради народних депутатів від 16 липня 1979 р., № 920/Додаток № 1/ "Місто Володимира" віднесено до архітектурного заповідника в межах: схили Старокиївської гори до підніжжя майдану Незалежності, вул. В. Житомирська.

г) балансова належність і конкретне використання

д) дата і № охоронного документа

Дата складання паспорта "22" 12 1983 р.

Паспорт склав пров.науковий співробітник
(прізвище, ім'я та по батькові, посада або професія)
С.Тараненко
(підпис)

Інспектор по охороні пам'ятників
(підпис)

М. П.

4 в. д. Зам. 6664-78 р

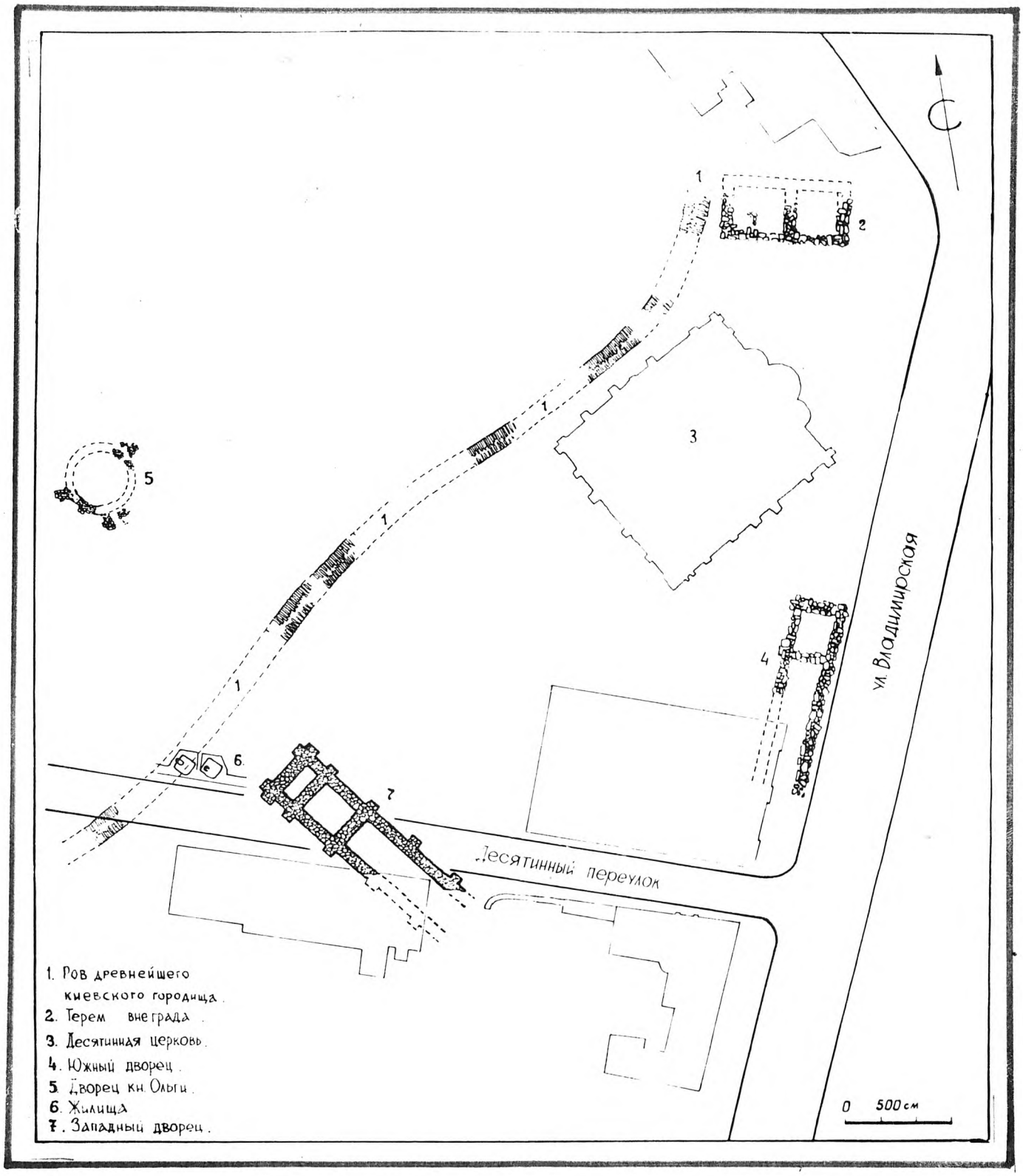

Схема розташування кам"яних будівель "міста Володимира" IX-перша половина XIIIст.ст. на Старокиївській горі.